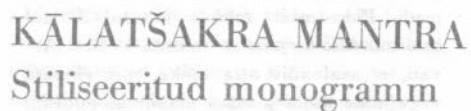

EESTI SÕNUMI
A 無 O TOOJA

Hind 50 kop.

(Vt. intervjuud L. Mälliga lk. 2-3)

TIIBET ELAB EDASI

Intervjuu Linnart Mälliga

Olete tegelenud India kultuuri uurimisega juba kaua aega, aga alles möödunud aasta lõpul saite viimaks ka ise sellele maale. Mis mulje India oma silmaga nähtuna jättis?

Olin Indias Tema Pühaduse Dalai Laama valitsuse kutsel (teatavasti elab Dalai Laama ja asub Tiibeti eksilvalitsus praegu

kuulsa II sajandil elanud budistliku õpetlase Nāgārdžuna filosoofiast. Sada viiskümmend tuhat inimest kuulamas filosoofialoenguid! See vaimne impulss oli tohutu. Meie laulupeorepertuaar kipub võrdluses paratamatult üsna mannetu mulje jätma.

Mis keeles Tema Pühadus loenguid pidas?

See on väga tugev humanitaarlikool. Põhiliselt tegeldakse seal tiibeti ja sanskriti keele ning budistliku kirjanduse õppimise ja uurimisega. Tähtsal kohal on minevikus hävinud sanskritikeelsete budistlike tekstide taastamine tiibeti tõlgete põhjal. Ülikooli töö on ülikomputeriseeritud, nagu muide üldse Tiibeti asutustes. Ülikool asub väga kauni pargi keskel ja koosneb umbes paarikümnest hoonest, mis kõik ehitatud traditsioonilises tiibeti stiilis. Pidasin läbirääkimisi selle ülikooli rektoriga. Kui meil siin ei tule lähimas tulevikus ette poliitilisi kataklüsmse, saab üsna tõenäoliselt teoks üliõpilaste ja uurijate vahetus.

Mis õieti põhjustas tiibetlaste massilise ümberasumise Indiasse ja teistesse maadesse?

Üldjoontes sama, mis eestlaste põgenemise nelikümmend viis aastat tagasi: suure ja sõjaka naaberriigi, antud juhul kommunistliku Hiina, okupatsioon ja terror. Puna-Hiina suur kultuurirevolutsioon peatas traditsioonilise kultuuri arengu Tiibetis. 1959. aastal emigreeris suur osa tiibeti vaimulikest-haritlastest eesotsas Dalai Laamaga Indiasse. Tänu sellele elab ja areneb kogu vana tiibeti traditsioon praegu emigratsioonis edasi. Indias tegutseb umbes kakssada tiibeti kloostrit, mis dubleerivad Tiibetisse jäänud kloostride. Ise käisin kümnekonnas. Muljed on võimsad. Templid on väga uhked, kõik ehitatud ja kaunistatud tiibeti traditsioonilises stiilis. Kloostrite juures on trükikojad, kus trükitakse raamatuid samuti vanas tiibeti stiilis. Kogu kunst ja kunsti tehnoloogia on Tiibetist Indiasse üle kandunud. Indias õitsevad edasi ka kõik tiibeti budismi koolkonnad. Kõik tunnustavad oma vaimse juhina Dalai Laamat. Isegi mittebudistlik böñ. Dalai Laama omakorda hoolitseb selle eest, et kõik koolkonnad saaksid oma tegevust maksimaalselt edendada.

Kas oli ka endal võimalust Dalai Laamaga kokku puutuda?

Jah. Mul oli au Tema Pühadusega Dharamsalas tund aega vestelda. Ta on väga jõuline isiksus. Ta püüab rakendada kõik selle, mis temas on, nii oma rahva kui kogu inimkonna teenistusse. Ta tahab anda kõik, et parandada kõikide inimeste olukorda (vt. Tema Pühaduse XIV Dalai Laama Tenzin Gyatso loeng „Inimikkuse teel maailmarahuni“. „Sõnumitooja“ nr. 16–17, 18–19, 20–21/1989. — M.L.). Üheks tema sihiks sel teel on maailma kõigi religioonide lähendamine, et kõik usud üksteist mõistaksid ja tunnustaksid. Sel eesmärgil kuulutas Dalai Laama välja maailma eri usundite pühapaikade külastamise. Esimene retk oli 3. jaanuaril kuulsa Sarnathi stuupa juurde, mis seisab seal juba keiser Ašoka ajast (III saj. e.m.a.). Stuupa on püstitatud kohale, kus Buddha pidas oma esimese jutluse. Eriti öösel jättis 30-meetrise läbimõõduga ja 40 meetrit

Tempel Njingma kloostri Bir'is.

püsivalt Indias, peakorteriga Dharamsalas Himachal Pradeshis osariigis), seepärast viibisin rohkem Põhja- ja Kesk-Indias ning puutusin enamasti kokku tiibetlastega, päris indialastega oli lähemaid kontakte vähem. Nõnda ei käi minu muljed kaugeltki kogu selle tohutu suure ja rikka maa, vaid ainult osa India kohta. Sellegipoolest on need heas mõttes vapustavad, eriti, mis puudutab tiibeti kultuuri õitsengut praeguses Indias.

Kuidas India Teid vastu võttis?

Saabusin Delhisse möödunud aasta 20. detsembril ja, nagu selgus, väga õigel ajal. Delhist viisid võõrustajad mind otse Sarnathi, kus olid just algamas suured Kālatšakra pidustused, mida juhtis Tema Pühadus Dalai Laama ise. Pidustustele olid saanud peaaegu kõik Indias elavad tiibetlased, peale selle aga tiibetlasi Tiibetist ja hulk budiste mitmelt maalt. Kokku oli seal umbes sada viiskümmend tuhat inimest. Nende seas umbes nelikümmend tuhat munku. Kõneldi, et nii palju munki pole kunagi varem ühes paigas koos olnud.

Nii et omamoodi tiibeti „laulupidu“?

Midagi sarnast meie laulupeoga tõepoolest oli, ent seda vaid välisest küljest. Sisu ja vaimse taseme poolest jäävad Eesti laulupeod Kālatšakra pidustustest kõvasti maha. Meie laulupeod on puhtilmalikud üritused. Seal oli kogu ettevõtmine aga kantud religioossest meelestatusest — põhieesmärgiks oli Kālatšakra pühenduse andmine. Pidustustele, mis ise kestsid neli päeva, eelnes Dalai Laama kolmepäevane loengutsükkel

Loengud olid tiibeti keeles. Ultralühilaine saatjad edastasid sünkroontõlke inglise, jaapani, hiina, itaalia ja hispaania keelde. Dalai Laama toonitas loengu tes ikka ja jälle meilegi tuntud Sāntideva teose „Bodhitšarjāvatāra“ — tähtsust budismi õpingutes. Tema sõnul „Bodhitšarjāvatāra“ ülema budismis ei olegi. Kõik muu on seal esitatud realiseerimise eri viisid.

Palun rääkige lähemalt selle ürituse korraldusest.

Kogu üritus toimus Sarnathi Tiibeti Ülikooli juures. Selle lähedale väljakule oli ehitatud õpetuse andmise altar. Altaril oli troon, kus istus Dalai Laama, ees laud mikrofonidega. Dalai Laama ümber istus mitukümmend rimpotšed — ümbersündinud laamat. Tähelepanuväärne, et nende seas oli palju noori ja väga noori — 8–10-aastasi ja isegi üks nelja-aastane rimpotše. Üks kaheksa-aastane rimpotše, kellega lähemalt tutvusin, on dalai-laamade ümbersündiv õpetaja. See tähendab, et eelmises elus oli ta praeguse Dalai Laama õpetaja, temast endast saab aga järgmise õpetaja, milleks teda ka ette valmistatakse.

Rahvas istus kaugemal ümberringi, matitel või õlgedel või otse maapinnal. Loengute vaheajal pakkusid noored mungad teed. Pidustustel müüdi tohutul hulgal budismialast kirjandust mitmes keeles. Arvan, et seal võis osta kõike, mis viimase viiekümne aasta jooksul maailmas budismi kohta välja antud.

Mida kujutab endast Sarnathi Tiibeti Ülikool?

kõrge stuupa unustamatu mulje. Ümber stuupa käis pidevalt tohutu rahvahulk. Korraga põlesid kümned tuhanded küünlad ja traditsioonilised võilambid. Noored mungad hoolitsesid kogu aeg selle eest, et tuli viimastes ei kustuks.

Mida tähendab Dalai Laama tiibetlastele?

Nagu ma juba ütlesin, tunnistavad kõik tiibeti budismi koolkonnad Dalai Laamat oma vaimse juhina. Veelgi enam, mulle tundub, et Dalai Laama on saamas kõigile budistidele ühtseks budismi sümboliks, maailmale aga kogu Aasia sümboliks, kui mitte rohkem. Tiibeti rahvale on ta aga peale selle vaieldamatu autoriteediga rahvajuht. Tiibetlased arvavad, et kui poleks Dalai Laamat sellisena, nagu ta praegu on, poleks nad suutnud oma kultuuri järjepidevuse säilitamiseks emigratsioonis teha seda, mis praegu on tehtud. Paljuskki on kõik tiibetlaste jaoks tehtu Dalai Laama tohutu töö vili, mis näitab, et tema tõesti ei mõtle enda, vaid teiste peale. Eeskätt teeb ta kõik selleks, et tiibeti rahvas saaks vabaks, ei kasuta sealjuures aga vääritud vahendeid, ei lähe koostööle hiina ja tiibeti kommunistidega, kes praegu tema kodumaal võimutsevad. Ta saab aru, et Tiibetis on kunagi tehtud mingi viga, mistõttu Tiibet sattus Hiina orjusesse. Ta saab aru, et sellest vabanemiseks peab tegema tihedat koostööd teiste rahvastega ja kõigi edumeelsete jõududega kogu maailmas. Ta teeb ka kõik, et tõsta lihtsate tiibetlaste vaimset taset.

Mida arvate Dalai Laamast kui poliitikust?

Dalai Laama on suurepärane poliitik, kuid mitte olupoliitik. Poliitika on tema jaoks vahend, mida tuleb võimaluse korral kasutada, pidades seejuures silmas kõrgemaid eesmärke. Ta on väga hästi kursis kõigega, mis maailmas toimub. Meie vestlu-

se käigus väljendas ta sügavat muret selle pärast, mis toimub praegu Baltikumis. Ometi näeb ta nn. Balti teed ühe võimalusena ka Tiibeti probleemide lahendamisel. Väga võimalik, et eeloleval suvel saab teoks tema visiit Eestisse. Dalai Laama andis oma heakskiidu ja õnnistuse Mahajaana Instituudile, mis lähemal ajal Eesti Akadeemilise Orientaalselti juures tegutsema hakkab. (Mahajaana Instituudi avamine toimus 17. veebruaril — M. L.) Ta kirjutas ka saatesõna budistlike tekstide tõlkeseeria „Dharmatšakra“ esimesele köitele (Šānti-deva. Bodhiśarjāvatāra), mis Mahajaana Instituudi toimetiste sarjas sel aastal loodetavasti ilmub.

Tema Pühadus XIV Dalai Laama Tenzin Gyatso ja EAO president Linnart Mäll kohtumisel Dharamsalas. LINNART MÄLLI fotod

Milline näeb välja Dalai Laama peakorter Dharamsalas?

Dharamsala linn asub Põhja-Indias Himachal Pradeshi osariigis. Linna asukoht on väga maaliline: taga kõrguvad Himaalaja ahelikud valgete jääliustikega, ees avaneb lai ja viljakas Kangra org, kus XVI sajandil õitses hinduistliku kunsti omapärane koolkond. Kummaline, et linna nimekuju on ametlikus ladina kirjaviisis tegelikult moonutatud. Õige nimi on Dharmasala, mis tõlkes tähendab „Dharma parki“ või „Dharma aeda“. Linn koosneb kolmest eri kõrgusel paiknevast osast. Kõige alumine linnaosa, mis asub umbes 1250 meetri kõrgusel üle merepinna, on puht-hinduistlik linn. Keskmises osas, umbes 1500 meetri kõrgusel, asub kogu Tiibeti administratsioon, kõik eksilvalitsuse ametkonnad ja raamatukogu. Kolmandas osas, umbes 1700 meetri kõrgusel on Dalai Laama residents ja kloooster. Sellest veel pisut kõrgemal on tiibetlaste linnaosa. See on suhteliselt väike, ainult kaks täravat. Ometi on seal vähemalt 25 restorani, tosin hotelli jm. Linn jätab väga idüllilise mulje. Seal käib vilgas elu. Osta võib kõike, mida hing ihaldab. Õigustatult nimetatakse Dharamsala tiibeti linnaosa „väikeseks Kathamanduks“. Liiklus käib ainult jalgsi, sõiduautode või mootorrattastega.

Kas Dharamsalas käib palju välismaalasi?
Jah, käib küll. Palju välismaalasi töötab

raamatukogus. Dharamsala raamatukogu ongi Sarnathi Tiibeti Ülikooli kõrval tiibetlaste vaimuelu tähtsamaid keskusi Indias. Dharamsalas on pidevalt palju õppijaid, Tiibeti valitsuse ametlikke külalisi jt. Tutvusin seal näiteks ühe kanada tõlkijaga, kes elab poole aasta kaupa Dharamsalas ja tõlgib inglise keelde varasemate dalai-laamade teoseid.

Indias tiibeti traditsiooniline kultuur nüüsiis õitseb. Kuidas on praegu aga lugu Tiibeti endaga?

Tiibetlased on tõesti suutnud kogu oma kultuuri emigratsioonis säilitada, säilitada nõnda, et see kannab ka uusi vilju. See on väga tähelepanuväärne saavutus ühe väike-

rahva poolt. Põgenikke saabub Tiibetist Indiasse ka praegu. Hiina võimud on viimasel ajal andnud tiibetlastele loa külastada oma sugulasi Indias. Paljud küllatunud jäävadki sinna. Väga huvitav on aga see, et mõned pöörduvad ise küll kodumaale tagasi, jätavad aga oma lapsed Indiasse, et nad saaksid seal korraliku kasvatus ja hariduse traditsioonilise tiibeti kultuuri vaimus. Tiibetis on praegu taastatud umbes viis protsenti kultuurirevolutsiooni ajal hävitatud kloostritest ja templitest, seda põhiliselt turistidele näitamiseks. Tiibet on aga endiselt okupeeritud territoorium, sealjuures veel ära jagatud Hiina kolme administratiivse üksuse vahel. Kommunistliku okupatsiooni tingimusi ja tagajärgi tunne me ise aga väga hästi.

Miks hiinlased ei luba Dalai Laamal naasta Tiibetisse?

Hiinlased sooviksid seda praegu isegi väga ja võtaksid ta suure auga vastu. Aga nende sihiks on teha temast „ööbik kuldse puuris“. Dalai Laama taipab seda väga hästi ja on sellepärast kõik sellised ettepanekud tagasi lükanud. Emigratsioonis vabalt tegutsedes saab ta ju praegu palju rohkem ära teha, kui Lhasas koduarestis Hiina võimude valvsa kontrolli all. Kuid varem või hiljem saab ka Tiibet kindlasti taas vabaks ja siis ei takista Dalai Laamal enam miski elada oma kodumaal oma rahva keskel.

Usutles MÄRT LÄÄNEMETS

Ling Rinpoche. Dalai Laama vanem õpetaja; Jamantaka ja Kālatšakra traditsiooni edasikandja.

Edward Conze

ARMASTUS, KAASTUNNE JA OSAVÕTLIK RÕÕM

I. ARMASTUS

Kristluse apoloogidid on sageli rünnanud budismi kui religiooni, mis ei tunnista Jumalat ja Armastust. Kuna elame keskkonnas, mis on siiski kristlik või vähemasti kristliku traditsiooni jäanustega tihedasti läbi põimunud, siis peaks mõningast huvi pakkuma, kuidas püüame meie määratleda oma seisukohta vooruseks peetava „armastuse“ suhtes. Seng-can'i luuletuses „Usaldusest südames“ on üks värs, mis ütleb Tee kohta nii: „Ainult armastusest ja vihkamisest vabana ilmub Ta end täielikult ja varjamatult“. Selle rea juures on vääratunud paljud lugejad ning juba pikka aega olen tahtnud seda värssi seletada ja taas mõistetavaks muuta.

Esimene asi, mida sõna „armastus“ puhul tuleks ära märkida, on selle ülim laialivalgus. Religioon on vaimse elu teadus. Kui ülima tähelepanuga ei väldita sõnu, millele ei saa anda täpset definitsiooni, on religiooni kõik õpetused arusaamatud, juhtnöörid kaheldavad ning lisamärkused võivad kergesti viia eksiteele. Ning mis võib olla veel ebaselgem ja kahtlustäratavam kui sõna „armastus“? Kõigepealt — teda kasutatakse kõige erinevamate objektide kohta. „Armastame“ toitu, lapsi, vanemaid, naisi, oma ligimest, Inglismaad, joonistamist, Jumalat ja mida kõike veel. Muidugi võivad need suhtumised olla mingil määral sarnased, kuid see sarnasus on äärmiselt väike ning seda peaaegu polegi. Siis veel „armastuse“ erinevad modaalsused, millest toon välja ainult kõige olulisemad. (1) „Meeldivus“, soov kellegi juuresoleku ja seltskonna järele, eeldamata füüsilist kontakti. (2) „Õrnus“, soov puudutust järele, kuid ilma erutuse ja omamishata. (3) „Armumine“, mida nimetatakse ka „kardiaal-respiratoorseks“ armastuseks, sest oluline tunnus selle puhul on hingamise ja pulsi häiritus. See on lühiajaline nähtus, mis esineb nooruses märksa sagedamini kui vanemas eas. (4) „Seksuaalne armastus“ oma kõikides vormides — oraalne, anaalne, genitaalne, homoseksuaalne, heteroseksuaalne jne. (5) „Nartsissistlik armastus“, mis on suuna tu omaenese kehale ning põimub tavaliselt (3)- ja (4)-ga. (6) „Romantiline armastus“, teatud filosoofiliste ideede kombinatsioon (3)-ga; sai alguse trubaduuride-aegselt Lõuna-Prantsusmaalt: partneri armastus idealiseeritakse ning see annabki elule mõtte, kuna arvatakse, et armumine kestab kogu elu ning kaks erinevast soost inimest nagu oleksidki spetsiaalselt ja eranditult „teineteise jaoks loodud“. Ka romantilist armastust on muudetud üha tundepeenemaks, nii-öelda Dantest Hollywoodini, ning seda on peetud abieluga kas ühendatuks või täiesti kokkusobimatuks. Paljudes kultuurides on seda liiki armastus täiesti tundmatu. (7) „Vaimne armastus“ ehk arm ja halastus, mida püütakse muuta üsna ebamaiseks vaimseks essentsiks ning milles on võrdselt tugev austus kõigi vastu.

Ühine nimetaja „armastuse“ seitsme liigi puhul on ainult verbaalne. Selle asemel et „armastusest“ üldiselt rääkida, tuleks selguse huvides igaljuhul täpselt endale teadvustada, millist modaalsust ta silmas peab. Muidu saabki võimalikuks, et „armastuse“ ebatäpsused eksitavad ning ajavad sassi tänapäeva inimese abielusuhteid. Nägin hiljuti Maughami näidendit, kus kaks inimest kaeblesid „armastuse“ puudumise üle teises. Konflikt põhines täielikult naisel, kes viieteistkümne abieluaasta järel ootas oma mehelt (3) ja (4) kombinatsiooni, kuna aga tollele piisas (1) ja (2) pakkumisest.

Kõige selle taustal arvan, et kirjeldaval eesmärgil on sõna „armastus“ üsna kasutu ning mida vähem me sellest räägime, seda parem. Kui vaadata nüüd budistlikku pühakirja, avastame, et seal polegi sobivat vastet sõnale „armastus“ kogu selle hämmastavas mitmetähenduslikkuses. Ühest küljest esineb küll voorusena *maitrī* või *mettā*, mida on mõnikord ettevaatamatult „armastuseks“ tõlgitud, kuigi märksa õigem vaste on „sõbralikkus“, sest ta tuleneb sõnast *mitra*, sõber. *Maitrī* „on nõnda nimetatud, sest seda hakatakse tundma sõbra juures või sõbrast hoolides“, (Buddhagoša). Üks võimalik vaste võiks veel olla „armastav lahkus“, kuid mitte „armastus“. Teisest küljest sõnad *anunaya* ja *sneha* kirjeldavad „armastust“, kiindumuse tähenduses, mida aga taunitakse kui pahet ja kammitsejat.

„Armastus algab seltsimisest.

Armastuse ärgates hakkab voogama halb. Nae hukatust, mida sünnitab armastus, rändamas üksildaselt nagu ninasarvik.“

Selles *Suttanipāta* värsis räägitakse *snehas*. Hoiatatakse ka, et kui kasvatatakse sõbralikkust, võib see viia „lähedase vaenlase“ — maise ahnuse — tugevnemisele ning muutuda kirglikuks või meeleliseks armastuseks (*rāga*) või hoopiski isesuguseks kiindumuseks, kus püütakse ühtesid eelistada teistele ning hakatakse tihti vahet tegema. Lõpuks ka *bhakti*, „armastav pühendumus“, kuid see termin esineb küll väga harva.

Tavaliselt nimetatakse „armastuseks“ erinevate tegurite kummalist segu, mis on vaimsete väärtuste poolest vägagi ebavõrdsed ning hõlmavad ka meelelist kodi (täpsemalt „silitamismõnu“), omamist, soovi kindlustunde järele, suurstamist ja enesetalendamist. Minu arvates tuleb ära märkida ka budistlikku kommet teha erinevate tegurite vahel terminoloogilist vahet.

Kuid see pole veel kõik. „Sõbralikkus“ on budismis küll voorus, kuid mitte kõige tähtsam. Vabastada saab meid ainult tarkus. „Sõbralikkus“ pole nimetatud Ölisa Kaheksaosalise Tee astmete hulgas ega ka seitsme „virgumistlikke“ või kolmekümne seitsme „virgumistliku“ seas, teda pole arvatud ka viie põhivooruse ega kuue täiuse hulka. *Anguttaranikaya* loetleb sõbralikkuse teostamise üksteist eelist, nirvaanat nende seas ei mainita. Põhjendatakse sõbralikkuse jätmist teisejärgulisele kohale, tahan siinkohal ära näidata neli põhjust, mis viitavad ka sellele, et religioonil pole tarvis armastuse tähtsust vaimse elu jaoks üleliia rõhutada.

1. Näib kehtivat kompensatsiooniseadus, mille kohaselt põigest voorusest palju rääkimine tähendab pigem selle puudumist kui küllust. Tavaline kogemusk näitab, et see, kes pidevalt kinnitab oma austust, kavatseb teid tõenäoliselt petta; kes oma tööarmastust kiidab, osutub arvatavasti valelikuks; kes palju räägib alandlikkusest, on tõenäoliselt väga ennastäis; kes sageli kõneleb eneseohverdamisest, võib ümbritseva maailma suhtes mäesuurstust isekust üles näidata, kuigi ta ise ei pruugi seda märgatagi. Põhjust pole tarvis kaugelt otsida. Voorust rõhutatakse — kas ülistamise või vastandi taunimise kaudu — just sel määral, kui võrd see tundub meile isiklikult tähtis. Ning isiklikult tähtis tundub ta sel määral, kui võrd meil sellest puudu jääb ja/või ka selle vastand meile kiusatuseks on. Olen elu jooksul kohanud palju inimesi, kes ütlevad, et religioon tähendab põhimõtet „armastus on kõik“. Peaaegu eranditult on nad osutunud kalgi südamega inimesteks või on täis vihkamist või varjatud kurjust või hoopis vastupidi — plahvatamas rakendamata libidost. Kui professor Suzuki viimati Londo-

nis käis, panime tähele, et ta ei kõnelnud kordagi „armastuse“ kiituseks ega rääkinud isegi armastavast lahkusest. Võib-olla ka sellepärast, et lahkus on tema jaoks nii loomulikuks saanud, et tal pole vaja end enam selle kohta pealt tagant õhutada.

2. Kehtib ka psühholoogiline ambivalent-susseadus, mille kohaselt armastus ja vihkamine kuuluvad lahutamatuks kokku. See käib seksuaalse armastuse kohta ning üldse kogu armastuse kohta sel määral, kui võrd ta on pingestav, meeleline ja ennastotsiv. Kui keegi tugevdab armastust, tugevdab ta samas automaatselt ka vihkamist, olgugi, et võib-olla ainult alateadlikult. Tõsi, sellist ambivalentust ei tunnista need psühholoogid, kes eitavad kogu „alateadvuse“ kontseptsiooni, ning tavalised inimesed ei tea suurt midagi neist faktidest, mis seda seadust kinnitavad. Käesolevas artiklis ei saa ma seda lühidalt tõestada. Pean endastmõistetavaks, et armastus ja vihkamine on lahutamatu nagu ühe mündi kaks külge, nii et tegelikkuses pole ei armastust ega vihkamist, vaid hoopis mingi kolmas nähtus, mis situatsioonist olenevalt ilmneb kas armastuse või vihkamisena. Selle põhjal võib nüüd arvata, et religioonid, mis rõhutavad armastust, peaksid sisaldama ka vihkamist. Tähelepanekud näivad seda kinnitavat. Armastus on alati kristlaste huultel. Kuid nemad on ajalugu rikkastanud ka ristsõdade, pogromide ja Püha Inkvisitsiooniga ning kunagi ei väsi nad õnnistamast relvi, tanke ja sõjalennukeid ega ässitamast „õiglasi sõdu“. Pealegi õpetavad nad „halba vihkama“. Mina olen mõelnud, et halba vihata on sama halb kui seda tehagi ning tagajärjed on mõlemal juhul harilikult samad.

3. Armastuse rõhutamine peab sisaldama ka Jumaluse isiklike aspektide rõhutamist, kellel muidu polekski omadusi, mis teda armastusväärses muudaksid. Vaimse arengu tee teatud etappidel on muidugi otstarbekas ja kasulik kirjeldada Absoluuti kui isa, ema, sõpra, kallimat jne. Kuid otse öeldes on sellised väited ebatäpsed ja väärad. Kui iganes seatakse *bhakti* kõrgemale tarkusest, järeldub kohe, et religiooni ähvardab oht püstitada dogmasid, mis on oma olemuselt väärad. Ja neid tuleb kaitsta samasuguse sallimatusega nagu valvame eneses kerki- vaid kahtlusi, sest on ju hästi teada, et just kõige kahtlasemad väited äratavad kõige äärmuslikumat fanatismi. Absoluudi tõelist olemust saab näidata ainult tarkuse kaudu, mis on rahumeelne, üle nii armastusest kui vihkamisest.

4. Kui enese minast loobumine on vaimse elu kõrgeim eesmärk, siis ei kõlba armastus vahendiks, mille abil seda saavutada võiks. Budismis õpetatakse sõbralikkust kui vastumürki, aga mitte enesearmastustusele, vaid pahatahtlikkusele ja kurjusele. See on tema eesmärk ning näitab ära ka tema võimalused. Viimasel ajal on saanud tavaks vastandada „armastust“ omakasupüüdlikkusele ning uskuda, et armastuse kasvatamine kasvatab *ipso facto* ka omakasupüüdmatus. Miski ei saa olla tõest veel kaugemal.

Omakasupüüdlikkus on kõige silmatorkavam omadus, mida aga väga sageli vaadatakse kui „armastust“. Näiteks emaarmastuse puhul pole laps sageli ainult pärisosa ema enda isikust, mis pole nõrgenenud, vaid samastamise kaudu millegi väljaspool asuvaga just tohutult tugevnenud. Vähemalt teatud määral armastab ema oma last sellepärast, et too on „tema“ laps, osake temast

40. Mees, kes šringātakast, kaserukast, madhulikast, magusast piimast ja sulatatud võist nõrgal tulel kõrdi keedab ja seda sööb nii palju kui vaja, suudab minna nii paljude naiste juurde, et neid ei ole võimalik loendada. Seda väidavad Ōpetajad.

41. Mees, kes uba ja lootost piimaga niisutab, sulatatud võiga pehmeks hautab ja segab lehma piimaga, kelle vasikas on juba suureks kasvanud, ning mee ja sulatatud võiga, suudab minna nii paljude naiste juurde, et neid ei ole võimalik loendada. Seda väidavad Ōpetajad.

42. Mees, kes teeb vidārist, svajanguptāst, suhkrust, meest, sulatatud võist ja nisujahust koogi ning sööb seda nii palju kui vaja, suudab minna nii paljude naiste juurde, et neid ei ole võimalik loendada. Seda väidavad Ōpetajad.

43. Kui ta vedelate varblasemunade ja riisiseemnete segu piimaga keedab ning sellesse lisab mett ja sulatatud võid ning seda sööb nii palju kui vaja, siis on tulemus sama.

44. Kui ta vedelate varblasemunadega segab seesami-seemneid, sellele lisab šringātaka, kaseruka ja svajanguptā vilju, nisu- ja oajahu, suhkrut, piima ja sulatatud võid ning saadud segu pudruks keedab ja seda sööb nii palju kui vaja, siis on tulemus sama.

45. Võta kaks palat sulatatud võid, mett, suhkrut ja lagritsat, üks karša madhurasād, üks prastha piima. See kuuest aimest koosnev jook suurendab suguvõimet ja pikendab eluiga. Nõnda väidavad Ōpetajad.

46. Keeda šatāvarīd, švadanštrād ja melassi, sega seda pippalī ja meega ning lisa lehmapiima ja sulatatud kitse-võid. Kui seda kevadel iga päev tarvitad, siis suureneb suguvõime ja pikeneb eluiga. Nõnda väidavad Ōpetajad.

47. Purusta šatāvarī, švadanštrā ja šrīparni viljad, sega need neli korda suurema hulga veega ja keeda. Kui seda kanget jooki kevadel hommikuti jood, siis suureneb suguvõime ja pikeneb eluiga. Nõnda väidavad Ōpetajad.

48. Sega võrdsetes osades švadanštrā pulbrit ja odra-jahu ning söö hommikuti kohe pärast ülestõusmist kaks palat. Tänu sellele suureneb suguvõime ja pikeneb eluiga. Nõnda arvavad Ōpetajad.

49. Kirge üles kütvaids asju õppida saab tantratest, „Ajurveedast“, veedadest, palju näinud inimestelt.

50. Ära võta, milles kahtled, või mis ihu nõrgaks muudab või mis saadud surmamisest või mis üldse ebapuhas.

51. Järgi ettekirjutusi, mida järgivad askeedid, mida braahmanid ja sõbrad sulle soojalt soovivad!

II peatükk

Hääbunud kire elluäratamine. Suuremaks tegemise abinõud.

Mitmesugused abinõud

§ 64. Hääbunud kire elluäratamine.

1. Kui tulise loomuga naist ei suudeta rahuldada, siis tuleb kasutada abivahendeid.

2. Ühte eel tuleks käega naise häbet silitada ning ühtes-tuleks astuda alles siis, kui naine tunneb täit mõnu. Nii äratatakse ellu hääbunud kire.

3. Aeglase loomuga, mitte enam noore, toimeka, kuid suguelust väsinud mehe kirge aitab ellu äratada ülaühe.

4. Võib kasutada ka kunstlikke abivahendeid.

5. Need on valmistatud kullast, hõbedast, vasest, rauast, elevandiluust ja pühvlisarvest,

6. tinast ja pliist, nad on jahedad ja mõnusad, nad erutavad. Nõnda väidavad Bābhrajā järgijad.

7. Vätsjājana aga arvab, et need peaksid olema valmistatud puust ja naisele meeldima.

8. Kunstlik abivahend peaks olema päris linga mõõtu ja mitte sile, vaid kühmuline.

9. Kui see on tehtud kahest tükist, siis on selle nime-tuseks 'ühendatu'.

10. Kui aga kolmest või enamast tükist, siis on selle nimetuseks 'lokid'.

11. Kui linga ümber on tõmmatud selle ümbermõõdu-ga võrdne nõör, siis selle nimetuseks on 'ainus loki'.

12. Mõlemas suunas avaneva karedate munandisarnas-te kühmudega kaetud mõõdult vastava puusadele kinni-tatud abivahendi nimetuseks on 'soomusrüü' või 'võrk'.

13. Kui abivahendit pole käepärast, siis võib võtta pu-delkurgi torukujulise varre või bambusroo, seda õli ja salviga määrada ning nõoriga puusade külge siduda. Võtta võib ka omavahel ühendatud puukuulikesed. — Kirjeldatud olid abivahendid, mis ei nõua läbitorkamist.

14. Kuid mõned arvavad, et ühtest ei saa täit mõnu, kui linga pole läbi torgatud.

15. Lõunas torgatakse poiste lingasse auk nagu kõrva.

16. Pärast seda, kui linga on läbi torgatud, tuleb seda hoida külmas vees, niikaua kui verejooks on seisma jäänud.

17. Selleks et läbitorgatud koht kinni ei kasvaks, tuleb öösel mitu korda astuda vahekorda.

18. Järgmisel päeval tuleb lingat puhastada ravimleoti-sega.

19. Seejärel tuleb järk-järgult suureneva linga ümber siduda vetasa ja kutadža leherood, et see veel rohkem suureneks.

20. Puhastamist tuleb teha veel meega segatud lagrit-saga.

21. Seejärel tuleb auku suurendada seatinatükiga.

22. Hõõruda bhallātaka õliga.

23. Sellesse auku võib paigutada eri suurusega mitme-suguseid abivahendeid:

24. ümmargusi, ühelt poolt ümmargusi, uhmri-sarna-seid, lilli, okkaid, haigruluid, elevandilondi-sarnaseid, kaheksaküljelisi, vurrisid või šringātaka-kujulisi ese-meid või midagi muud, mis suudab pakkuda oodatavat naudingut. — Kirjeldatud oli hääbunud kire ellu-äratamine.

NÕNDA LÕPEB SEITSMENDA RAAMATU
ESIMENE PEATÜKK

„VÕLUVAKS TEGEMINE. VASTUPANDAMATUS.
SUGUVÕIME SUURENDAMINE“

Kaamasuutra-48

§ 65. Suuremaks tegemise abinõud.

25. Hõõru puul elavate putukate karvakestega lingat ning seejärel määri õliga kümne õõ vältel, seejärel hõõru uuesti ja määri jälle. Kui paistetus tekib, siis heida näoga allapoole, nii et linga ripub alla läbi asemepõhja tehtud augu.

26. Seejärel määri lingat jahutavate salvidega ning kui piin on möödas, siis jätka toimingut ülalkirjeldatud viisil.

27. See paistetus jääb terveks eluks ja seda kasutavad vitad.

28. Kuuks ajaks suurendab segu, mis on valmistatud ašvagandhā ja šabara juurtest, džalašūka ja brihaṭi viljadest, värskest pühvlivõist ning hastikarna ja vadžra-vallī mahlast.

29. Kui aga seda segu õliga keeta ja lingat hõõruda, siis püsib paistetus kuus kuud.

30. Sama tulemus saadakse seguga, mis koosneb tasasel tulel keedetud granaadi- või trupušaseemnetest, vālūkā tükkidest ja brihaṭi viljadest.

31. Neid ja teisi abivahendeid tuleb õppida kogenud inimestelt. — Kirjeldatud olid suuremaks tegemise abinõud.

§ 66. Mitmesugused abinõud.

32. Kui naisele puistata snuhīokastest valmistatud pulbrit, millesse on segatud punarnavat, ahvisõnnikut ja lāngalikā juuri, siis ei ihalda ta enam ühtegi teist meest.

33. Mehe kirk kaob, kui ta astub vahekorda naisega, kelle häbe on määritud pulbriga, mis on kokku segatud avalgudžāst, bhringarādžāst, rauast ja sipelgatest ning mida on niisutatud vjādhighātaka ja džambū mahlaga.

34. Mehe kirk kaob ka siis, kui ta astub vahekorda naisega, kes on supelnud pühvlipiimas, millesse on segatud sitasitikatest, bahupādikādest ja sipelgatest valmistatud pulbrit.

35. Nīpast, āmrātakast ja džambūst valmistatud salvid ja punutud pärjad toovad õnnetust.

36. Elevandi tüüpi naise tupp tõmbub üheks ööks kokku, kui seda määrda koki lākša viljadest valmistatud salviga.

37. Gaselli tüüpi naise tupp avardeb, kui seda määrda salviga, mis on valmistatud valgest ja sinisest lootosest, kadambast, sardžakast, sugandhast ja meest.

38. Juuksed teeb heledaks segu, mis on valmistatud snuhī, soma ja arka mahlast ning amelaka ja avalgudžā pulbrist.

39. Uuesti tumedaks lähevad juuksed siis, kui neid pesta madajantikā, kutadža, andžanikā, girikarnikā ja šlakš-naparnī juurtest valmistatud vedelikuga.

40. Kui sellele segule lisada õli ja keeta, siis taastub esi-algne värv järk-järgult.

41. Punased huuled muutuvad kahvatuks, kui neid seitse korda hõõruda lakiga, millesse on segatud valge hobuse munanditelt võetud higi.

42. Madajantikā jne. taastavad endise olukorra.

43. Naine, kes kuulab flööti, mis on kokku määritud bahupādikā, kuštha, tagara, tālīsa, devadāru ja vadžrakandaga, langeb flöödimängija mõju alla.

44. Dhattūra viljadega segatud toit teeb hullumeelseks.

45. Sissesöödud melass on sellele vastumürgiks.

46. Kui määrda kätt paabulinu roojaga, kes oli söönud kollast või punast arseenikut, ja sellega midagi puudutada, siis muutub puudutatud ese nähtamatuks.

47. Vesi, millesse segada söe- ja rohutuhka ning õli, muutub piimasarnaseks.

48. Raudnõud, mida hõõruda šravana ja prijangu viljadega ning harītaka ja āmrātaka lehtedega, on pärast seda otsekui vasknõud.

49. Puukepid paistavad madudena, kui neid valgustab lamp, mis on täidetud šravana ja prijangu õliga ning mille taht on tehtud siidist ja maonahast.

50. Kuulsust ja eluiga lisab lehma piima joomine, kellel on valge vasikas.

51. Sedasama teeb ka braahmanite ülistamine.

52. Endiste šaastrate põhjal, nende eeskuju järgides „Kaamasuutra“ on loodud lühidalt raske vaevaga.

53. Selle järgijad hindavad arthat, dharmat ja kaamat. Nemad maailma mõistavad, kire ohvriks ei lange.

54. Kirge suurendavaid viise siin-seal tõesti esitatud. Kuid neid siiski otsekohe raamatus on taunitud.

55. „Šaastral pole mingit mõtet, väärt vaid elutegelikkus!“ Nõnda arvoja ei mõista: šaastra elust mitmekülgsem.

56. Bābhrajā teoste põhjal, nende sisu uurides Vātsjājana selle teose reeglite kohaselt lõi.

57. Kasinuses, mõtluses on see raamat kirjutatud, mõeldud inimeste hüveks, mitte kire kütmiseks.

58. Meelevõimeid ohjeldanud mehed šaastrast aru saavad, sest nad dharma, artha, kaama väärtust ilmas mõistavad.

59. Armastajana on edu sel, kes järgib dharmat, arthat, kelle kirk ei ole liiast ja kes toimib väga targalt.

NÕNDA LÕPEB SEITSMENDA RAAMATU TEINE PEATÜKK

„HÄÄBUNUD KIRE ELLUÄRATAMINE. SUUREMAKS TEGEMISE ABINÕUD. MITMESUGUSED ABINÕUD“

LÖPPENUD ON KA SEITSMES RAAMAT „SALAÕPETUS“

„KAAMASUUTRA“ ON LÖPPENUD Seletusi VII raamatu I ja II peatüki juurde

VII raamat on „Kaamasuutra“ mitmeti omanäoline. Meile tundub ta kõige võõram. Sellel on mitu põhjust. Kõigepealt etnograafia-ga seonduvad: paljut, millest raamatus on juttu, ei ole meil mitte üksnes saada, vaid me isegi ei tea, mis ta on. Peame arvestama ka seda, et „Kaamasuutra“ kuulub siiski keskaega ja et seepärast on seal ka näiteks märgatav alkeemia mõju. Tõenäoliselt oleks keskaegne eurooplane „Kaamasuutra“ viimast raamatut meist paremini mõistnud, sest ka Euroopas tegeldi armurohtude ja muu seesuguse problemaatikaga. Kuid siiski, ka meie jaoks on VII raamatus oma iva olemas ja selle toovad võib-olla lähemale järgnevad seletused.

VEEDEADEST, HINDUISMIST JA „VEDATEADUSEST”

Viimasel ajal on Eestis puhkenud teatav äziotaaz ja poleemika ühe meie meelest eelkõige sotsiaalpsühholoogilise nähtuse ümber, mis on Eestisse jõudnud Läänest, kuigi osa tema juuri ulatub hinduistlikku maailma. „Vedateadus“, „Ühendvälja teooria“, „Transtsendentaalne Meditatsioon“ (TM) on selle nähtuse olulisemad märksõnad, millele annab kaalu Maharishi Mahesh Yogi nimi ja isik. Liikumine on Eestis esile kutsunud küll tuliseid poolt-, küll kategoorilisi vastuhääli ja seda kõige erinevamalt positsioonilt. Selge näib olevat üks: meil tuleb tunnistada selle nähtuse olemasolu sellisena nagu ta on, meeldib see meile või ei meeldi. Hinnangu andmiseks peaksime aga püüdma seda võimalikult igakülgselt tundma õppida. Sellest mõttest ajendatuna pakub „Sõnumitooja“ käesolevas ja paaris järgnevas numbris lugeda põgusalt ajaloolist ülevaadet India filosoofilisest kirjandusest ja religioonist, mida võib viia mõiste „hinduism“ alla, ning mis võiks pisut valgust heita ka Maharishi Mahesh Yogi õpetuse tagamaadele ja ajaloolistele juurtele. (TM-i meditsiinilistest, psühholoogilistest, sotsiaalsetest jt. aspektidest alljärgnevas kirjutises juttu ei tule.)

VEEDEADE KIRJANDUS

India muistsest kirjandusest me ei leia sõnu „hindu“ ja „hinduism“. Esimest korda mainitakse sõna „hindu“ ühes VII sajandist pärit tekstis, kus see tähendab rahvast. Tänapäeval mõeldakse hindude all aga eeskätt India muistsest brahmanistlikust religioonist väljakasvanud rahvusliku usundi — hinduismi — järgijaid.

Vanim sõna, millega Indias tähistati religiooni, on **aarjadharma** (aarja — 'õilis', dharma — 'seadmus'), mille all mõisteti aarjalaste religiooni kõige laiemas mõttes. Iidse mõiste on ka **veedadharma**, mis tähistab kokkuvõtvalt neid filosoofilisi vaateid, moraaliõpetust, rituaale ja tavandeid, mida peeti veeedade pärinevaks. India filosoofia ja religiooni varasemat perioodi (II at. lõpp — I at. esimene pool e.m.a.) nimetataksegi **veedade** perioodiks.

Sõna **veeda** on tulelis verbi juurest *vid*, mis tähendab 'teadma'. Seega tähendab 'veeda' (püha) teadmist või 'teadust' (vrdl. samast tüvest tulenev venekeelne 'ведение', 'ведать'). Praegu populaarne sõnamoodustis „veedateadus“ sisaldab tautoloogiat ja tähendaks eesti keeles 'püha teaduse teadust'.

Keelt, milles veeadharma vanim ja sakaraalseim osa on kirja pandud, nimetatakse **veedade keeleks**. See on kõige arhailisem vanaindia keelevorm ja pärineb ajajärgust, mil aarjalased lainetena loodest Hindustani poolsaarele tungisid (II at. lõpp e.m.a.). Veeedade keelt nimetatakse ka **arhailiseks sanskritiks**, sest tal on palju ühist klassikalise sanskritiga, mille reeglid pani paika grammatik Pāṇini IV sajandil e.m.a. Selle kõige arhailisem kihistus on meetriliste tekstide — **mantrate** — keel, millel on ühiseid jooni vanairaani pühakirja „Avesta“ keele, vanakreeka, ladina, heti jt. vanade indoeuroopa keeltega. Veeedade keelest ja vanapärsia keelest on kujunenud indoeuroopa keelte indoiraani ehk aaria haru. Veeedade keel on omamoodi ajalooline side, mis ühendab India keeli teiste indoeuroopa keeltega.

Veeedade kirjandus koosneb kahest väga mahukast osast: pühast, ilmutuslikust **śrutist** ('kuulutatut') ja pärimuslikust **smritist** ('meelespeetut').

Śruti jaguneb omakorda neljaks tekstide grupiks. Esimese, kõige iidsema ja kõige pühama, moodustavad neli **samhitaa** ('kogumikku') ehk „pärisveedar“ (sõna „veeda“ kitsamas mõttes tähendabki neid nelja samhitaa): „**Rigveeda**“ (hümni teadus), „**Saamaveeda**“ (viiside ehk meloodiate teadus), „**Jadžurveeda**“ (ohvriituaali-

de teadus) ja „**Atharvaveeda**“ (‘atharvanate teadus’, loitsude kogu, mida ohvriitustel lausused preestrid — atharvanad). Neljast samhitast vanim ja mahukaim on „**Rigveeda**“, mis sisaldab 1028 hümnit —

suuktat. „**Rigveeda**“ hümnid on sisult üksteisest üsna erinevad, suurem osa neist kujutab endast vormilt ülistuslaule jumalatele. „**Rigveeda**“ hümnid pärinevad arvatavasti II at. lõpust, I at. algusest e.m.a. „**Saamaveedasse**“ ja „**Jadžurveedasse**“ on rituaalsetel eesmärkidel koondatud osa „**Rigveeda**“ hümnidest, viimasest sõltumatuid tekste on mõlemas üsna vähe. „**Atharvaveeda**“ on esimesest kolmest samhitast noorem ja neist ka sisuliselt erinev. Esimest kolme samhitat peetakse seepärast pühakirjana autori teetsemaks.

Teine osa śrutist kannab nimetust **braahmanad**. Need on eeskätt samhitade rituaalse iseloomuga kommentaarid. Vanimad braahmanad on koostatud ilmselt VIII saj. e.m.a.

Kolmanda grupi tekste nimetatakse **aaranjakateks** ('metsaraamatuteks'), mis moodustavad tegelikult braahmanate ühe alajaotuse. Nende käsitlusviis on üldiselt filosoofilisem ja spekulatiivsem kui samhitades ja braahmanates ülejäänud osades.

Neljas osa veeadharma pühi tekstest on **upanišadid**, raamatud, mis sisaldavad nn. salaõpetust. Upanišadide tarkust anti edasi vahetult õpetajalt õpilasele (sellele viitab ka nimetus 'upanišad', mida võiks tõlkida kui 'juures istumine'; st. need tekstid sündisid õpetaja ja tema jalge esu istuva õpilase dialoogis). Upanišadid lõpetavad veeedade pühakirja. Neid peetakse veeedade puhtifilosoofiliseks osaks ning tähtsamad neist on koostatud ajajärgul VII saj. kuni I saj. e.m.a. Just upanišadid moodustavad hinduismi ühe aluse.

V. Erman iseloomustab veeedade pühakirja eri osade vahekorda järgmiselt: „**Aaranjakad** kuuluvad braahmanate juurde ja jätkavad neid, upanišadid kuuluvad aaranjakate ja braahmanate juurde. Braahmanaid vaadeldakse aga traditsiooniliselt veeedade (samhitade) lisana, veeedade koostisosa; ja kogu see tohtutu veeedade kirjandus võetakse formaalselt kokku nelja raamatu raamides. Kogu see kirjandus ühendatakse traditsiooniliselt nimetuse alla śruti ('ilmutus'), mis vastandub tollele järgnevale smriti ('pärimus') kirjandusele.“

Smriti hõlmab kuut veeadaangat ('veeda liikmed') — kuut abiteadust veeedade lugemiseks: foneetikat, meetrikat, grammatikat, etümoloogiat, astronoomiat ja tavandiritu-

aali. Peale selle kuuluvad siia kõikvõimalikke praktilisi teadmisi käsitlevad **suutrad**, **dharmaśaastad** — seaduseraamatud ning **puraanad** ja **itihaasad** — ajaloolised ja mütolooilised pärimused ning eeposed.

Veeadharma on tihedalt seotud õpetusega neljast seisusest ja neljast eluperioodist. Aarjalaste (hiljem hindude) ühiskond jaguneb neljaks seisuseks — **varnaks**. Kolm kõrgemat seisust ehk 'kaksikordsündinud' (**dvidžaat**) on **braahmanid** (preestrid ja õpetlased), **kšatrijad** (sõjamehed ja valitsejad) ning **vaišjad** ('rahvas', so. põllumehed, kaupmehed ja käsitöölised). Neljandat, alamast seisust nimetati **suudradeks**. Ainult kaksikordsündinutel oli õigus (ja kohustus) õppida veeadasid. Suudradel oli see keelatud.

Kaksikordsündinute elu jagunes neljaks eluperioodiks ehk **aaśramiks** (see mõiste tähendab ka hindude eraklat, kus **mokša**, st. vaimse vabanemise püüdleja elab üks või koos oma õpilaste ja mõttekaaslastega). Esimene oli **brahmatsaarin** — õpilase periood, mil elati õpetaja juures, täites pojalikult kõiki guru korraldusi, ning õpiti pühakirja. Teine periood oli pühendatud täisväärtusliku ilmaliku elu elamisele: **grihastha** — majaperemes — pidi sel ajal pühenduma kolme elusihile — **dharma** ('seadmus'), **artha** ('kasu') ja **kaama** ('nauding') — teostamisele ja järgimisele, täites kõiki veeedades ette nähtud rituaale ja reegleid. Kolmas eluperiood saabus inimesele vanas eas, kui ta katkestas kõik sidemed ilmaliku eluga ja eraldus metsa, et metsaerakuna (**vanaprastha**) püüelda neljandat elusihit — vabanemist (**mokša**). Eeskätt braahmanitele oli ette nähtud neljas eluperiood, mis saabus siis, kui metsaerakust sai rändmunk — **sannjaasi** —, kes mööda maad rännates kuulutas oma õpetust. Metsaerakutele olidki mõeldud aaranjakad, upanišadid olid aga eeskätt sannjaaside kirjandus.

Veeedade perioodi religiooni nimetatakse **brahmanismiks**, mis kristliku ajaarvamise vahetuse paiku transformeerus hinduismiks.

Brahmanismis kujunes välja kuus ortodoksset koolkonda (**darśanat**): polüteistlik **mimaansa**, loogikale tuginev **njaaja**, natuurfilosoofiline **vaišeika**, dualistlik ja ühtlasi vanim suund **saankhja**, eelmisest lähtuv klassikaline **jooga** ning filosoofiline **vedaanta**. Hinduismi filosoofiline alus lähtub vedaantast, nn. rahvalik hinduism eelkõige mimaansast. Märkimisväärne koht hinduismi kujunemisel on ka klassikalisest joogast lähtuvatel suundadel. Edaspidi tulebki lähemalt juttu hinduismist.

(Järgneb)

Kirjandust:

1. Jawaharlal Nehru. India avastamine. — „Loomingu Raamatukogu“, 1978/24—26.
2. Эрман В. Г. Очерк истории ведийской литературы. — Москва, 1980.
3. Атхарваведа. Избранное. — Москва, 1976.
4. Ригведа. Мандалы I—IV. Москва, 1989.
5. История и культура Древней Индии. — Москва, 1990.

HEAD KITSE (LAMBA) AASTAT!

丁未
神將
名叔
通

Kitse (lamba) aasta, samuti vastava kuu ja päeva
taoistlik kaitsejumalus Ding-mo Shen ehk Shu Tong.
Hiina Mingi ajastu puulõige (XVII sajandi algus).

ARMASTUS, KAASTUNNE JA OSAVÕTLIK RÕÕM

Algus 4. lk.

enestest. See teeb teda iseendale tähtsamaks. Samamoodi võib partneriarmastuses kergesti märgata nartsissistlikku komponenti. Armastus ei saa õnnelikuks enne, kui tekib partnerite eneseuhkus ning tunne, et ollakse „ihaldatud“ ja „kallis“. Vaadake näiteks G. Gorneri suurepärasest uurimusest „Ameeriklased“ (1948). Kui keskmine ameeriklane usub kirglikult ja sügavalt armastusse, kui ta, suutmata taluda üksindust, täitmatult ihkab armastuse märke ning mõeldab oma edu selle järgi, kui palju teda armastatakse ja kui armastusväärne ta on, siis pole see omakasupüüdlikkusest kuigi kaugel. Võib veelgi edasi minna ning väita, et isegi eneseohverdamine pole alati kindel tõend omakasupüüdmatus. Sageli kaasneb sellega kaeblik mõtisklus tänamatust; kes ei oska hinnata nende heaks tehtut, võib enesevihakamisse uppuda või vihata seda, mille nimel ohverdatakse, või lihtsalt mõningaid omadusi muuta ja ühest olekust teise üle viia. Kus iganes ka omakasupüüdlikkuse ja omakasupüüdmatus vahetatakse teaduslikult ei arutata, tuleb alati silmas pidada omaenese „mina“ mõiste ahmaseid piire — see on kogusumma universumi kõikidest osadest, mida me enese omaks peame. Muidugi ei seisne kogu tõde armastusest ainult selles, et ta „püütakse ennast rahuldada“. Kuid see on tema tähtis koostisosa. See pärast saab enese küljes rippumisest vaevalt vabaneda „armastuse“ kui sellise kasvata-mise kaudu. Õeldakse, et kedagi teist armastades unustatakse iseennast. Sama efekti võib anda ka alkohol, ränk töö, süvenenud mõtisklemine ja veel palju muud. On vaja vaid pisut meeletavust, et märgata, kuidas seda laadi eneseunustamine jätab enese „mina“ täiesti puutumata.

Armastus on vaimse elu tähtis toormaterjal. Nägu rauamaak ei muutu teraseks iseenestest, ilma kütuse, happe ja tööluseta, nõnda tuleb kõigest hoolimata muuta ka armastuse emotsiooni, kui temast tahetakse teha relva omaenese mina vastu. Puhastumine, ülenemine ja vaimsemaks muutumine nõuab intellektuaalsete, mitte emotsionaalsete jõudude vahelesegamist ja võtab armastuselt kõik selle, mille pärast ta meile kallis on. Ainult tarkus võimaldab meil oma mina näha nii, nagu ta tõeliselt on, paljastades tema olemust, piire ja äärmuslikku tühisust ning ka tõepoolest reaalsete, nähtamatute ja ebaisikuliste kosmiliste jõudude toimet, mis läbivad kogu universumit. Tarkuse kaudu muutub armastus erapooletuks ning seetõttu peaaegu märkamatuks.

(Järgneb)

V ORIENTALISTIKAPÄEVAD

on edasi lükatud ja toimuvad 29.—31. märtsil (mitte 15.—17. märtsil, nagu teatasime eelmises „Sõnumitoojas“) Tartus. Päevade kava:

Reedel, 29. märtsil, algusega kell 15 Tartu Ülikooli Nõukogu saalis EAO aastakoosolek (ainult EAO liikmetele)

Laupäeval, 30. märtsil, algusega kell 10 TÜ aulas teaduslik konverents

Pühapäeval, 31. märtsil, algusega kell 11 TÜ klubis (Tähe 3) kunstihomeik:

— P. Volkonski filmi „Homerosed“ esilinastus

— L. Mälli audio-visuaalne programm „Tiibetlased Indias“

— stuudio „Oriest“ eeskava.

Laupäevasele ja pühapäevasele üritusele on oodatud kõik huvilised.

Toimetuse: Märt Läänemets

Indrek Ude

Päise kujundus: Leonhard Lapin

Toimetuse aadress: 202400, Tartu, Tiigi 78, ruum 117,
tel. 3-08-05. Trükkikoda „Oktoober“: Tallinn, Kreutzwaldi 24.
Ofsettrükk. Tellimise nr. 462. Maht 1 pg. Tiraaž 20000